

Nærmiljøanlegg for alle

- med hovedvekt på anlegg for fysisk aktivitet

AKERSHUS
FYLKESKOMMUNE

Forord

Nærmiljøanlegg skal kunne brukes av alle og de skal være universelt utformet. Vi håper veilederen blir til hjelp når nye nærmiljøanlegg skal planlegges, opparbeides og driftes.

Veilederen er utarbeidet i et samarbeid mellom Akershus fylkeskommune og Universell Utforming AS. Innholdet er basert på erfaringer fra befaring av nærmiljøanlegg i flere kommuner i Akershus høsten 2024, dialog med ressurspersoner samt prosjektdeltakernes øvrige erfaringer knyttet til universell utforming i uteområder.

Utgangspunktet for befaringene høsten 2024 var de delene av nærmiljøanleggene som var finansiert med spillemidler. Vi erfarte imidlertid at det er nødvendig å vurdere universell utforming i nærmiljøanleggene som helhet – uavhengig av hvilke deler av anlegget som har mottatt spillemidler. Det hjelper lite med aktivitetsflater som er universelt utformet hvis de mangler universelt utformete gangatkomster.

Veilederen er delfinansiert med tilskuddsmidler fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.

Oslo, mai 2025

Akershus fylkeskommune og Universell Utforming AS

Foto: Universell Utforming AS

Forsidebilde: Drengsrud aktivitetspark, Asker

Innhold

Forord	2
1 Innledning	3
2 Hva er et nærmiljøanlegg?	4
3 Hvem skal kunne bruke nærmiljøanleggene?	5
4 Hva bør et nærmiljøanlegg inneholde?	6
5 Nærmiljøanlegget som helhet må være universelt utformet	7
6 Hvilke regler gjelder for universell utforming av nærmiljøanlegg?	8
6.1 Bakgrunn for regler om universell utforming	8
6.2 Byggteknisk forskrift – minimumskrav	8
6.3 Unntak for krav til universell utforming	12
6.4 Norske standarder om universell utforming – anbefalinger	13
6.5 Likestillings- og diskrimineringsloven	13
7 Gode eksempler fra nærmiljøanlegg	14
8 Typiske barrierer i nærmiljøanlegg	17
9 Redegjørelse om universell utforming	21
10 Prosess og medvirkning	21
11 Universell utforming av nærmiljøanlegg – i 10 punkter	22
12 Sjekkliste – universell utforming av nærmiljøanlegg	23
13 Referanser	27
14 Vedlegg 1 Relevante definisjoner i byggteknisk forskrift (TEK17)	28

1 Innledning

Samfunnsdeltakelse for alle er et sentralt prinsipp når det gjelder universell utforming. Målet med denne veilederen er å øke kompetansen om hva som må til for at et nærmiljøanlegg oppleves inkluderende samt å peke på hvilke formelle krav til universell utforming som må oppfylles når nye nærmiljøanlegg skal opparbeides.

Veilederen er relevant ved planlegging og opparbeiding av nærmiljøanlegg enten de delfinansieres med spillemidler eller ikke.

Veilederen er kortfattet så flest mulig kan ta seg tid til å lese den.

Avgrensning

- Detaljeringsnivået er ikke tilstrekkelig til at veilederen som eneste kilde kan legges til grunn ved prosjektering eller saksbehandling. Teksten er kortfattet og dette krever forenkling av innhold. Krav til konstruksjoner og bygg i nærmiljøanlegg omtales ikke.
- Ordinære lekeplasser ble ikke vurdert på befaringsene høsten 2024 og omtales derfor ikke spesielt. Kravene i byggt teknisk forskrift som er omtalt i veilederen, gjelder imidlertid også for nærmiljøanlegg med lekeplasser.
- Oppfyllelse av kravene i byggt teknisk forskrift er ingen garanti for at nærmiljøanlegg vil fungere godt. Temaer som god formgivning, bevisst materialbruk og varierte aktiviteter er sentralt for at nærmiljøanlegg skal bli velfungerende. Temaene er ikke vektlagt i denne veilederen.
- Eventuelle tilleggskrav som gjelder for anlegg som mottar spillemidler, omtales ikke.

Leseveiledning

Kapittel 1 forteller om målet med veilederen og avgrenser innholdet.

Kapittel 2 beskriver hva et nærmiljøanlegg er.

Kapittel 3 handler om hvem som skal kunne bruke nærmiljøanlegget.

Kapittel 4 omtaler hva et nærmiljøanlegg bør inneholde.

Kapittel 5 handler om at nærmiljøanlegget som helhet må være universelt utformet.

Kapittel 6 redegjør for regler om universell utforming av nærmiljøanlegg.

Kapittel 7 gir gode eksempler på nærmiljøanlegg.

Kapittel 8 gir eksempler på typiske barrierer i nærmiljøanlegg.

Kapittel 9 viser hva en redegjørelse om universell utforming kan inneholde.

Kapittel 10 omtaler prosess og medvirkning.

Kapittel 11 oppsummerer viktige grep for å få et universelt utformet nærmiljøanlegg i 10 punkter.

Kapittel 12 har en sjekkliste for universell utforming av nærmiljøanlegg.

Kapittel 13 har referanser til et utvalg publikasjoner og relevant lovverk og kapittel 14 viser til relevante definisjoner i byggt teknisk forskrift.

Noen mulige tilnærminger kan være:

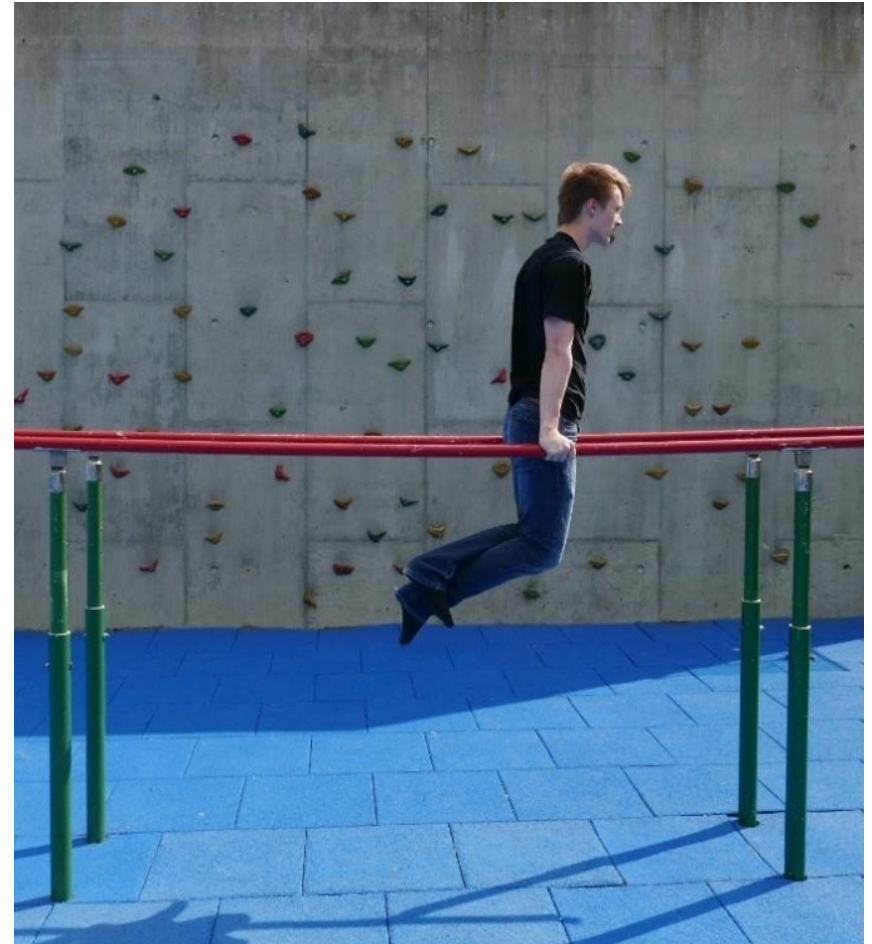
- Dårlig tid? Les kapittel 1, 11 og 12.
- Litt bedre tid? Les kapittel 1, 5, 7, 8, 11 og 12.
- Gå i dybden? Les alt.

2 Hva er et nærmiljøanlegg?

I denne veilederen legger vi til grunn Miljødirektoratets beskrivelse av hva et nærmiljøanlegg er:

«Med nærmiljøanlegg menes først og fremst arealer hvor det er lagt til rette for lek og fysisk aktivitet for barn og unge i deres nærmiljø. Slike anlegg planlegges og etableres gjerne i tilknytning til skoler, boligområder og idrettsanlegg. Anleggene er ment for egenorganisert aktivitet og er fritt allment tilgjengelig. Hensikten med slike anlegg er å bidra til et allsidig, trygt godt oppvekst- og utemiljø i rimelig nærhet til hjemsted.¹»

I beskrivelsen over er barn og unge spesielt nevnt. Vi vil legge til grunn at nærmiljøanlegg er for alle aldersgrupper.

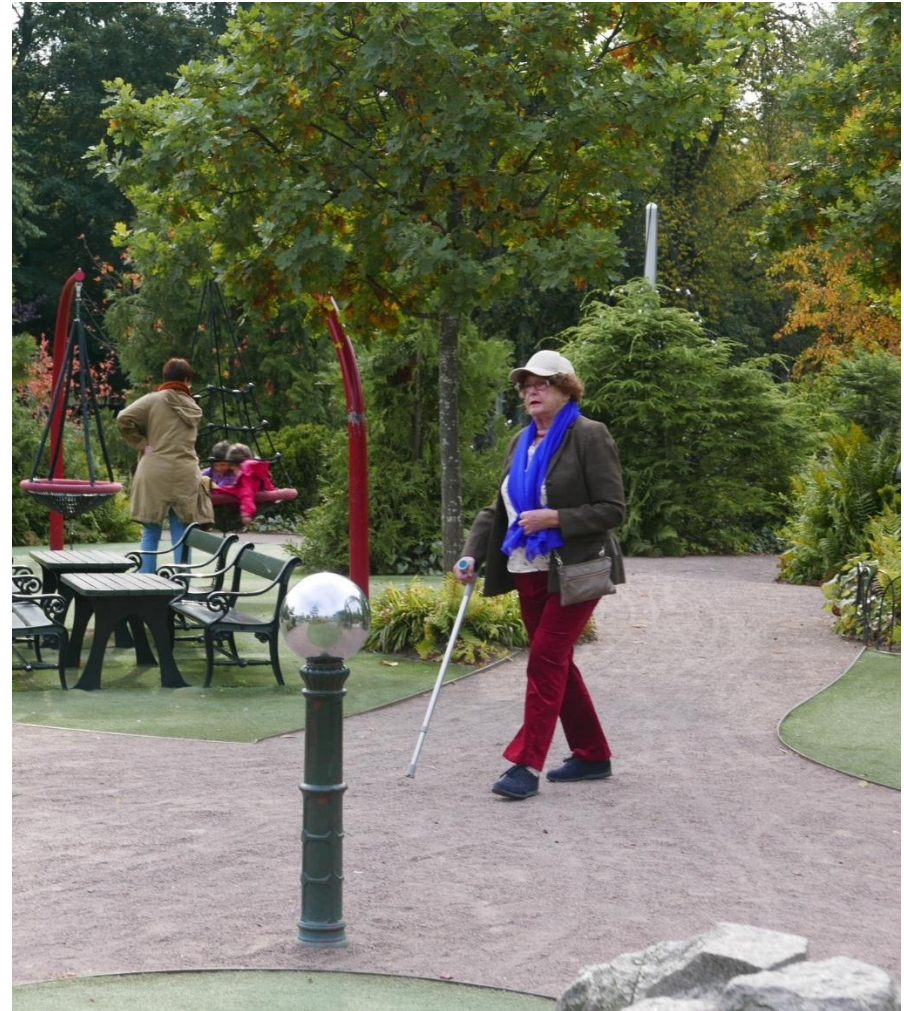
Egentrening i et nærmiljøanlegg.

¹ M-2061 Veileder om behandling av støy i arealplanlegging, 5.4 Nærmiljøanlegg, Miljødirektoratet

3 Hvem skal kunne bruke nærmiljøanleggene?

Nærmiljøanlegg skal fungere for alle som ønsker å bruke anlegget. Det kan være barn, ungdom, voksne eller eldre som skal bruke aktivitetsflatene, søsken, foreldre, besteforeldre eller venner som vil se på aktiviteten som foregår, en vennegjeng som skal bruke de sosiale sonene i tilknytning til nærmiljøanlegget eller turgåere som benytter gangforbindelsene gjennom anlegget.

Nærmiljøanlegg skal kunne brukes av alle mennesker på en likestilt måte. Når vi planlegger og utformer nærmiljøanlegg, må vi derfor ta hensyn til at de som skal kunne bruke anlegget har ulike forutsetninger. Anlegget må utformes slik at det kan benyttes av personer som har nedsatt bevegelse, nedsatt styrke, nedsatt syn, nedsatt hørsel eller nedsatt forståelse. Anlegget bør også kunne benyttes av personer som har nedsatt toleranse for allergifremkallende planter.

Gangforbindelser gjennom et nærmiljøanlegg.

4 Hva bør et nærmiljøanlegg inneholde?

Nærmiljøanlegg bør ha aktivitetselementer for ulike aldersgrupper og for mennesker med ulike fysiske forutsetninger:

- lekeplasser for de minste
- aktiviteter for barn og ungdom
- aktiviteter for voksne og eldre
- aktiviteter tilpasset mennesker som har ulike fysiske forutsetninger inkludert funksjonsnedsettelse
- sosiale områder med benker og gjerne bord

Ungdommer spiller basketball.

5 Nærmiljøanlegget som helhet må være universelt utformet

Et nærmiljøanlegg kan ha aktivitetsflater og utstyr som er spillemiddelberettiget, men kan også ha lekeplassutstyr, bord, benker, grillplass og annet som ikke er spillemiddelberettiget.

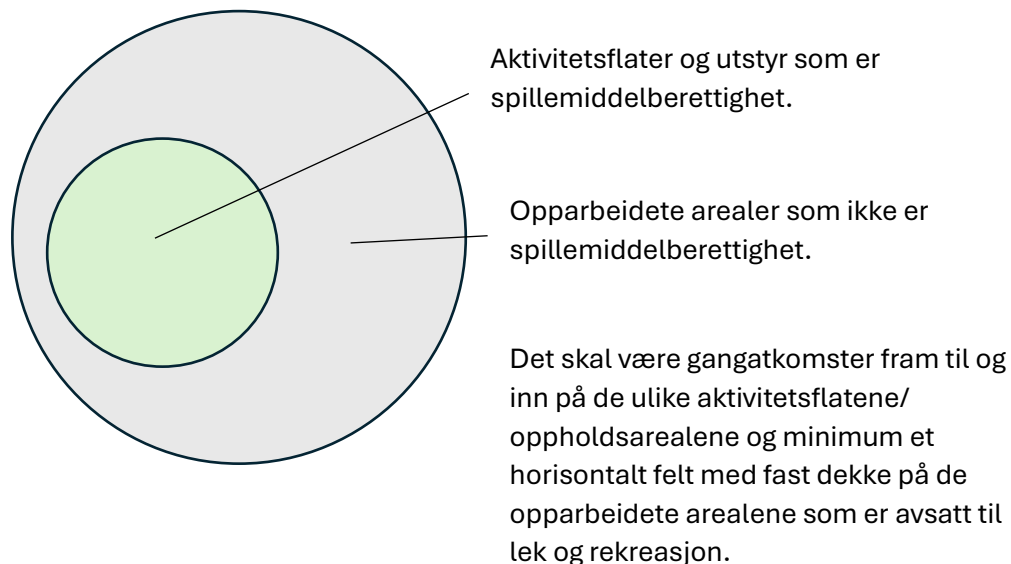
Det skal uansett være universelt utformede gangatkomster fram til og inn på aktivitetsflatene og de øvrige oppholdsarealene. Det er nødvendig for at anlegget skal kunne benyttes av personer med ulike fysiske forutsetninger inkludert funksjonsnedsettelse.

Det er den som har ansvaret for at prosjektet blir gjennomført (også kalt tiltakshaver), som er ansvarlig for at anlegget blir universelt utformet i henhold til byggt teknisk forskrift. I noen tilfeller er kommunen ansvarlig, i andre tilfeller er en privat aktør ansvarlig.

Ansvaret for å oppfylle kravene i byggt teknisk forskrift gjelder selv om prosjektet/tiltaket ikke er del av en søknadspliktig byggesak.

Det er imidlertid viktig å merke seg at universell utforming handler om mer enn å innfri minimumskrav i tekniske forskrifter. Universell utforming handler om å gi flere mennesker mulighet for opplevelser i hverdagen, deltakelse i samfunnet, om folkehelse og om sosial bærekraft.

Illustrasjon av et nærmiljøanlegg

Illustrasjon: Et nærmiljøanlegg kan bestå av aktivitetsflater og utstyr som er spillemiddelberettiget i tillegg til gangatkomster og andre elementer som ikke er spillemiddelberettiget. Anlegget som helhet må være universelt utformet i henhold til kravene i byggt teknisk forskrift TEK17.

6 Hvilke regler gjelder for universell utforming av nærmiljøanlegg?

6.1 Bakgrunn for regler om universell utforming

Syv prinsipper for universell utforming

De syv prinsippene for universell utforming ble utformet i USA i 1997 og har vært en viktig referanse for å lage universelle løsninger². Prinsippene handler om like muligheter for bruk, fleksibel bruk, enkel og intuitiv bruk, forståelig informasjon, toleranse for feil (minimalisere farer og skader), lav fysisk anstrengelse og størrelse og plass for tilgang og bruk.

I Norge har vi lover og forskrifter med konkrete krav som må følges når nærmiljøanlegg skal planlegges og opparbeides. Prinsippene kan bidra til å forklare bakgrunnen for kravene.

² Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2025). Universell utforming

6.2 Byggteknisk forskrift – minimumskrav

Nærmiljøanlegg skal utformes etter prinsippene om universell utforming og i henhold til krav i byggteknisk forskrift som er hjemlet i plan- og bygningsloven. Byggteknisk forskrift trekker opp grensen for det minimum av egenskaper bygg og opparbeidete uteområder må ha for å kunne oppføres lovlig i Norge.

Nærmiljøanlegg er uteareal for allmennheten og skal være universelt utformet slik det følger av bestemmelser i byggteknisk forskrift ([TEK17 § 8-2\(1\)](#)).

Hovedløsningene skal være utformet slik at de kan brukes av flest mulig, på en likestilt måte ([byggteknisk forskrift, TEK17, innledning kapittel 12](#)).

Byggteknisk forskrift stiller krav til utforming av opparbeidete utearealer som blant annet gangatkomster, aktivitetsflater, lekeplasser, sitteplasser, trapper, ramper, badeplasser og parkering.

Videre i dette kapittelet omtales utdrag av krav, veiledningstekst og preaksepterte ytelser. Fullstendig ordlyd i byggteknisk forskrift finner du ved å klikke på hyperlenkene. For å få frem veiledningstekst og preaksepterte ytelser, velger du «Vis all veiledningstekst» etter at du har klikket på hyperlenken. I vedlegg 1 gis forklaringer på et utvalg begreper som er benyttet i byggteknisk forskrift.

Plassering [\(TEK17 § 8-3 \(2\)\)](#)

- Uteoppholdsarealer skal plasseres og utformes slik at det oppnås god kvalitet med hensyn til
 - a) sol- og lysforhold
 - b) støy- og annen miljøbelastning

Gangatkomster

Gangatkomst defineres slik i TEK: Gangvei fra kjørbare vei og/eller parkering til inngangsparti til byggverk og uteoppholdsareal, og mellom disse [\(TEK17 § 1-3\)](#).

- Det skal være gangatkomst fram til aktivitetsflatene [\(TEK17 § 8-7\)](#)
- Det skal være gangatkomst frem til et horisontalt felt som er hensiktsmessig plassert i forhold til funksjoner på aktivitetsflaten [\(TEK17 § 8-3 \(5\) a\)\)](#)
- Det skal være gangatkomst fram til sitteplasser eller annet rekreasjonsareal [\(TEK17 § 8-3 \(5\) a\)\)](#)
- Gangatkomster skal oppfylle krav til trinnfrihet, stigningsforhold (ikke brattere enn 1:15, unntatt strekninger inntil 5,0 m som kan ha stigning som ikke er brattere enn 1:12), hvileplan for hver 1,0 m høydeforskjell, fri bredde på minimum 1,8 m unntatt for strekninger inntil 5,0 m som kan ha fri bredde 1,4 m), tverrfall på maksimum 1:50 (2%), fast og sklisikkert dekke, visuell (synlig) og taktil (følbare) avgrensning [\(TEK17 § 8-7\)](#).

Horisontalt felt på aktivitetsflater og ved sitteplasser

- Opparbeidet areal avsatt til lek og rekreasjon skal minst ha et horisontalt felt med fast dekke på minimum 1,6 m x 1,6 m som muliggjør deltakelse og likestilt bruk [\(TEK17 § 8-3 \(5\) a\)\)](#).

Preaksepterte ytelser

1. Horisontalt felt må plasseres hensiktsmessig i forhold til lekeapparater. Der det er flere typer lekeplassutstyr må det være flere felt dersom feltet ikke er plassert sentralt i forhold til lekeapparatene.
 2. Der det etableres et rekreasjonsareal med bord og stoler eller annen type rekreasjonsareal, må det også etableres et horisontalt felt slik at rullestolbruker har plass til å delta på en likestilt måte og kunne snu.
 3. Atkomst må gå helt fram til det horisontale feltet og mellom øvrige felt
- Det skal være plass for rullestol der det anlegges sitteplasser [\(TEK17 § 8-3 \(5\) d\)\)](#).
 - Arealer for publikum i utendørs amfi må ha integrert plass for rullestol for å oppfylle krav om utforming og størrelse slik at likestilt deltakelse er mulig [\(TEK17 § 8-3 \(5\)d\), § 12-7\(5\)a\)\)](#).

Lydforhold

Lydforhold skal være tilfredsstillende for personer som oppholder seg (...) på uteoppholdsareal avsatt for rekreasjon og lek [\(TEK17 § 13-6 \(1\)\)](#).

Trapp i uteareal

Trapper i uteareal skal være lette og sikre å gå i, ha jevn stigning og samme høyde på opptrinn, ha håndløpere på begge sider med riktig utforming, ha synlig kontrastmarkering på trappeforkantene, ha taktilt og visuelt farefelt foran det øverste trinnet og oppmerksomhetsfelt foran og inntil det nederste trinnet ([TEK17 § 8-9](#)).

Preaksepterte ytelser er ikke gjengitt her.

Ramper

Ramper skal oppfylle krav til bredde, jevnt og sklisikkert dekke, stigningsforhold (ikke brattere enn 1:15, unntatt strekninger under 3,0 m som kan ha stigning på maksimum 1:12), hvileplan for hver 1,0 m høydeforskjell, håndløpere på begge sider med riktig utforming og markering ([TEK17 § 12-16](#)).

Preaksepterte ytelser er ikke gjengitt her.

Det er like krav til ramper inne og ute.

Rekkverk

Rekkverk skal ha høyde og utforming som sikrer mot fall og sammenstøt, og skal utformes slik at det forhindrer klatring. Det er regler for høyde på rekkverket og åpninger i rekkverket ([TEK17 § 12-15](#)).

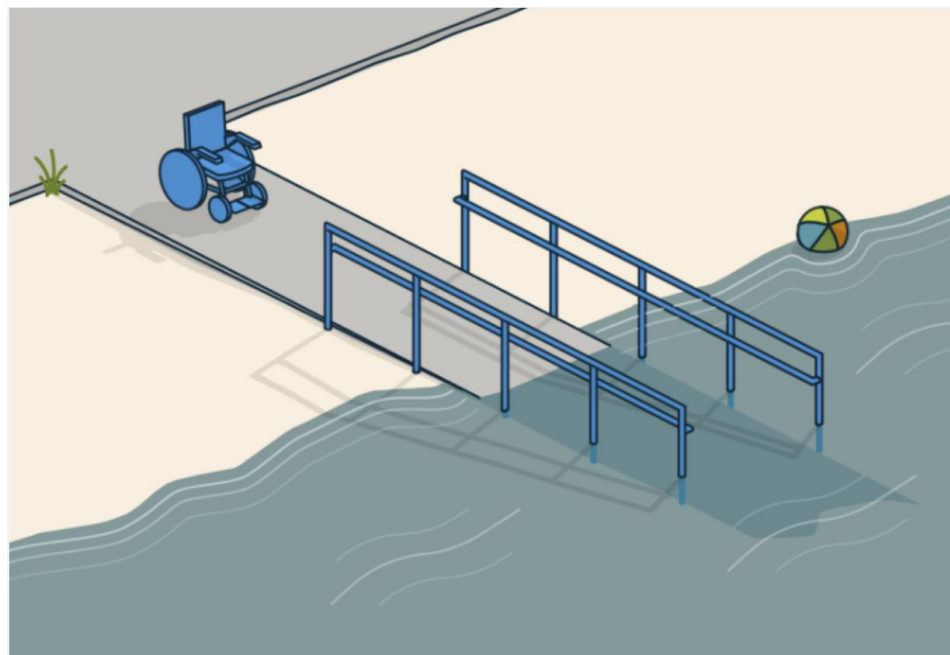
Forskriftskrav og preaksepterte ytelser er ikke gjengitt her.

Badeplasser

Opparbeidet badeplass skal være utstyrt eller utformet slik at det er lett å komme seg ned i og opp av vannet ([TEK17 § 8-3 \(5\) e](#)).

Veiledning:

Hensikten med kravet er å sikre likestilt bruk. Tiltak kan for eksempel være ramper som legges ut i vannet, eller andre tiltak som oppfyller samme funksjon. Rampe skal oppfylle krav til utforming som angitt i [TEK17 § 12-16](#).

Badeplass som er utformet slik at det er lett å komme seg ned i og opp av vannet. Illustrasjon er hentet fra www.dibk.no TEK17 § 8-3 (5) e).

Sikkerhet

- Lekearealer skal avskjermes mot trafikk ([TEK17 § 8-3 \(3\) a\)](#))
- Nivåforskjeller skal sikres slik at fallskader forebygges ([TEK17 § 8-3 \(3\) b\)](#)).

Preaksepterte ytelser

1. Nivåforskjell på mer enn 3 meter må sikres med rekkverk, gjerde, tett vegetasjon eller lignende slik at fallskader forebygges.
 2. Nivåforskjell på mer enn 0,5 meter der det er hardt underlag som betong, asfalt, steinheller og lignende, må sikres med rekkverk, gjerde, tett vegetasjon eller liknende slik at fallskader forebygges.
- Opparbeidet utendørs nivåforskjell skal være merket visuelt og taktilt ([TEK17 § 8-3 \(5\) b\)](#)).

Preaksepterte ytelser er ikke gjengitt her.

- Stolper, rekkverk og lignende skal ha synlig kontrast til omgivelsene ([TEK17 § 8-3 \(5\) c\)](#)).

Preaksepterte ytelser er ikke gjengitt her.

Eksempel på nivåforskjell som er tydelig merket visuelt og taktilt. Illustrasjonen er hentet fra www.dibk.no [TEK17 § 8-3 \(5\) b\)](#).

Parkering

Det skal være tilstrekkelig antall parkeringsplasser for forflytningshemmede der det er stilt krav om parkering i eller i medhold av plan- og bygningsloven. Parkeringsplassene skal være nær hovedinngang, ha tilfredsstillende belysning og de skal være tydelig skiltet og merket ([TEK17 § 8-8 \(1\)](#)).

Preaksepterte ytelser

1. Det må være tilstrekkelig, men alltid minst én parkeringsplass for forflytningshemmede der det anlegges parkeringsplasser

6.3 Unntak for krav til universell utforming

Det er unntak fra kravet til universell utforming der utearealet eller deler av utearealet etter sin funksjon er uegnet for personer med funksjonsnedsettelse ([TEK17 § 8-2\(2\)](#)).

Fra veiledning i byggt teknisk forskrift:

«Utearealet regnes som uegnet dersom det ikke er mulig å benytte for en person med funksjonsnedsettelse.

Utearealer er egnet for flest mulig når de er universelt utformet.

Et uteareal som er åpent for allmennheten, eller et uteareal som er tilknyttet byggverk for publikum og arbeidsbygning, kan ha slik beliggenhet eller funksjon at det vil være uegnet for personer med funksjonsnedsettelse.

At et uteareal etter sin funksjon er uegnet for personer i rullestol innebærer ikke at det for eksempel er uegnet for blinde eller personer med nedsatt hørsel. Kravene må oppfylles for de brukergruppene som utearealet er egnet for.

Unntak fra første ledd ([TEK17 § 8-2\(1\)](#)) må begrunnes og dokumenteres i prosjekteringen. Det må redegjøres for hvilke av kravene som ikke er gjennomførbare og hvorfor, og det må redegjøres for konsekvensene av at tiltaket ikke utformes universelt.»

Ungdommer spiller sandvolleyball.

Aktivitetsflater for sandvolleyball og sandhåndball er eksempler på aktivitetsflater som etter sin funksjon er uegnet for personer i rullestol.

Dersom det ved slike anlegg opparbeides sitteplasser for tilskuere, skal det være trinnfri gangatkomst til sitteplassene og plass for rullestol ved sitteplassene.

6.4 Norske standarder om universell utforming – anbefalinger

Norske standarder om universell utforming spesifiserer detaljerte krav til utforming som er strengere og er mer utfyllende enn minimumskravene i byggt teknisk forskrift.

Det er i utgangspunktet frivillig å bruke standarder med mindre det vises til dem i lov, forskrift eller kontrakt. I de fleste nærmiljøanlegg vil det være frivillig om norske standarder skal følges.

Flere norske standarder kan være relevante for nærmiljøanlegg, men Norsk Standard NS 11005:2011 *Universell utforming av opparbeidete uteområder* vil være den mest relevante. Det pågår arbeid med revisjon av standarden.

Det anbefales å benytte utdrag av Norsk Standard på utvalgte elementer som ikke er tilstrekkelig dekket i byggt teknisk forskrift. Eksempler på slike elementer er parkering, belysning, skilt og møblering.

6.5 Likestillings- og diskrimineringsloven

Byggt teknisk forskrift gjelder for nye anlegg og for arbeider i eksisterende anlegg som er omfattet av byggesaksbestemmelsene (pbl § 20-1).

Likestillings- og diskrimineringsloven gjelder for både nye og eksisterende anlegg. Loven skal bidra til nedbygging av samfunnsskapte funksjonshemmende barrierer og hindre at nye skapes.

§ 17. Universell utforming (utdrag):

«Offentlige og private virksomheter rettet mot allmennheten har plikt til universell utforming av virksomhetens alminnelige funksjoner.

Plikten anses som oppfylt dersom virksomheten oppfyller krav til universell utforming i lov eller forskrift.

Plikten gjelder ikke utforming eller tilrettelegging som innebærer en uforholdsmessig byrde for virksomheten.»

Idrettslag, velforeninger og andre som opparbeider eller eier et nærmiljøanlegg, har altså på samme måte som kommunen et ansvar for at anlegget er universelt utformet.

Manglende universell utforming kan regnes som diskriminering i likestilling- og diskrimineringsloven.

En klage over brudd på bestemmelsene om universell utforming kan bringes inn for Diskrimineringsnemnda.

7 Gode eksempler fra nærmiljøanlegg

Gode løsninger oppnås når universell utforming er premissgivende fra tidlig planleggingsfase. Nedenfor gis gode eksempler på universell utforming av nærmiljøanlegg som kan være til inspirasjon når nye nærmiljøanlegg skal opparbeides eller eksisterende anlegg skal oppgraderes.

Plassering og innhold

- Sentral plassering nær skoler/boligområder
- Naturlig del av infrastrukturen med gangveier gjennom området
- Varierte aktiviteter og sosiale soner for personer i alle aldersgrupper med ulike fysiske forutsetninger inkludert funksjonsnedsettelse.

Gangatkomster og gangforbindelser

- Trinnfrie gangatkomster med tilfredsstillende stigningsforhold og tverrfall, visuell og taktil avgrensning, fast og jevnt dekke til aktivitetsflater, sitteplasser og publikumsområder.
- Tydelig avgrensede gangsoner anbefales framfor kunstige ledelinjer. Bevisst bruk av arkitektoniske virkemidler vil redusere behovet for kunstige ledelinjer som legger særskilt til rette for at blinde og svaksynte skal kunne orientere seg.
- Brede, grunne vannrenner. Slike vannrenner er enklere å forsere med hjul enn smale og dype vannrenner.

- Trapper med kontrastmarkering på inntrinn, sammenhengende håndløpere på begge sider, farefelt og oppmerksomhetsfelt.

Trinnfri gangatkomst gjennom anlegget og helt frem til aktivitetsflatene. Gangforbindelsen har visuell (synlig) og taktil (følbart) avgrensning.

Trapp med håndløpere, kontrastmarkering på inntrinn, farefelt og oppmerksomhetsfelt.

Dekke

- Jevnt og trillefast dekke på aktivitetsflater og ved sitteplasser.
- Jevnt og trillefast dekke til alle funksjoner.

Utstyr, møbler, skilt og informasjon

- Fleksibelt utstyr som kan reguleres i høyden – for eksempel regulerbare basketballkurver eller basketballkurver i flere høyder.
- Tilstrekkelig med sitteplasser og noen benker med ryggstøtte og armlener. Sitteflater i varmt materiale som tre. Bord med en utforming som gjør det mulig å sitte inntil for personer som benytter rullestol.
- Utstyr og møbler med kontrastfarge til omgivelsene er enklere å se.
- Informasjonsskilt som viser hvordan de ulike installasjonene kan benyttes
- Skilt med stedsnavn gjør det enklere å finne fram

Belysning

- Belysning som bidrar til trygghet og gjør at anlegget kan brukes når det er mørkt.
- Belysning som ikke blander
- Stolper med god kontrast til bakgrunnen.

Beplantning

- I anlegg hvor det etableres ny beplantning, bør det velges planter som gjør at allergikere kan benytte anlegget.

Trillefast dekke helt frem til de ulike funksjonene.

Benk med ryggstøtte, armlener og sitteflate i tre.

Amfi

- Utendørs amfi med integrerte sitteplasser som legger til rette for likestilt deltakelse (ikke spillemiddelberettighet)

Bygg og konstruksjoner

- Treningsapparater, bord og benker under tak kan gjøre anlegget mer brukbart i all slags vær både sommer og vinter.
- HC-toalett i aktivitetsanlegget gjør at flere kan bruke anlegget.

Kvalitet i materialer

- Nærmiljøanlegg med god kvalitet i utforming og materialbruk som tar hensyn til drift og vedlikehold.

Parkering

- Det er parkeringsmulighet i nærheten – både ordinære parkeringsplasser, HC-parkering og sykkelparkering.
- HC-parkeringsplass(er) er nær inngangen til anlegget, har tilfredsstillende belysning og er tydelig skiltet og merket med rullestolsymbol på dekket.
- Det er tilstrekkelig med plass for å laste av og på rullestol uten å måtte oppholde seg i trafikkert sykkel- eller kjørevei. Norsk Standard NS 11005:2011 oppgir størrelse til 4,5 x 6 m. Noe av arealet kan være i gangsone eller vei dersom arealet ikke er trafikkert.

- HC-parkeringsplassen er tilnærmet horisontal med helning maksimum 1:50 (2%). Horizontal parkeringsplass er nødvendig for at rullestolheiser skal fungere.

Utendørs amfi med integrerte sitteplasser.

Treningsapparater under tak gjør anlegget brukbart i all slags vær og sommer som vinter

8 Typiske barrierer i nærmiljøanlegg

Nedenfor omtales typiske barrierer knyttet til universell utforming i nærmiljøanlegg. Eksempelene er basert på befaring av nærmiljøanlegg i Akershus høsten 2024 samt tidligere erfaringer.

Barrierer som ikke tilfredsstiller kravene i byggteknisk forskrift

Eksempelene som omtales nedenfor tilfredsstiller ikke minimumskravene i byggteknisk forskrift.

Plassering

- Plassering av aktivitetsflater som gjør at gangatkomsten blir for bratt (relevant der det er mulig med annen plassering som gir tilfredsstillende gangatkomst).

Gangatkomster fram til aktivitetsflater, sitteplasser og sosiale soner

- Det mangler opparbeidete gangatkomster med fast og sklisikkert dekke. Noen steder mangler gangatkomsten helt, andre steder har den ikke fast og jevnt dekke. Grus som ikke er trillefast og gress regnes ikke som fast og sklisikkert dekke.
- Gangatkomster har for mye stigning og/eller for stort tverrfall.
- Dype vannrenner i gangarealer er vanskelig å forsere med hjul.

Ballbingen er plassert slik at atkomsten dit er lang og bratt.

Det mangler gangatkomst med fast dekke fram til basketballbanen.

Atkomst inn på aktivitetsflater

- Avgrensning rundt aktivitetsflaten som gjør at det ikke er trinnfri atkomst (mur, kantstein, avgrensning i tre, utforming av utstyr).
- For høy terskel og/eller for smal passasje inn i ballbinger og andre inngjerdete aktivitetsflater (et gjentakende problem som bør tas opp med leverandører).

Dekke

- Dekke med grus som ikke er trillefast (for grove fraksjoner og for lite finstoff).
- Dekke med sand eller flis. Sand og flis brukes som falldempende underlag, men er ikke trillefast. Sand kan benyttes der selve aktiviteten er knyttet til sand (sandvolleyball og sandhåndball)
- Glatt dekke. Tredekke uten riller eller annen spesialbehandling er ikke sklisikkert.

Trapper og ramper

- Trapper mangler håndløpere.
- Ramper har for bratt stigning og mangler håndløpere.

Sikkerhet

- Nivåforskjeller er ikke tilstrekkelig merket eller sikret.
- Stolper i gangsoner er uten synlig kontrast til omgivelsene.

Sitteplasser

- Det er ikke tilstrekkelig plass med fast dekke for rullestol der det er sitteplasser (i sosiale soner og/eller i publikumsareal).
- Det mangler integrerte plasser for rullestol i amfi.

Det er ikke trinnfri gangatkomst inn til ballbingen.

Dekket med grus har for grove fraksjoner, for lite finstoff og derfor ikke trillefast.

Barrierer som ikke reguleres av byggteknisk forskrift

Selv om nærmiljøanlegg tilfredsstiller kravene i byggteknisk forskrift, kan de ha barrierer som gjør at anlegget ikke kan benyttes på en likestilt måte. Plassering av anlegget, utstyr, manglende sitteplasser og parkeringsplasser samt utfordringer knyttet til drift er eksempler på tema som ikke reguleres av forskriften. Nedenfor gis eksempler på tema som ikke reguleres av minimumskravene i byggteknisk forskrift.

Plassering

- Tilfeldig og usentral plassering av aktivitetsflater som gjør at de er vanskelige å nå og blir lite brukt.

Trygghet

- Det er ikke tilstrekkelig lys i nærmiljøanlegget til at det oppleves trygt når det er mørkt.
- Belysning er blendende (lave lyspullerter eller lyspunkt i dekket gir blendende belysning).
- Anlegget er isolert fra øvrig infrastruktur og har kun en atkomst – det finnes ikke en «rømningsvei».

Sitteplasser

- Anlegget mangler sitteplasser.
- Benker mangler ryggstøtte og armlener.
- Det finnes kun benker med kalde sitteflater som stein/betong.

Utstyr

- Basketkurver henger høyt og er ikke regulerbare.

Basketballkurven henger høyt og høyden kan ikke reguleres.

Benker med kalde sitteflater uten ryggstøtte og armlener.

Parkering

- Det finnes ingen parkeringsplasser i nærheten.
- HC-parkering har ikke tilstrekkelig størrelse.

Drift

- Gangsoner holdes ikke fri for hindringer som avfallsbeholdere og lignende.
- Grusbelagte gangforbindelser etterfylles med grus som ikke er trillefast.
- Sentrale gangforbindelser holdes ikke fri for snø om vinteren.
- Snødeponi legges i gangsoner eller på HC-parkeringsplasser.
- Gangveier er glatte om vinteren på grunn av manglende strøing.

Det er utfordrende å ta seg fram når det er snø på gangveiene.

9 Redegjørelse om universell utforming

Noen kommuner stiller krav om at det skal redegjøres for hvordan universell utforming er ivaretatt i nye prosjekter. Eksempler på tema og innhold som kan være relevant å ha med i en redegjørelse om universell utforming av nærmiljøanlegg er:

- **Plassering** – Nærmiljøanlegget er plassert nær skole, boliger eller sentrumsområder.
- **Gangforbindelser** – Gangforbindelser til og i anlegget har tilfredsstillende stigningsforhold og fri bredde, samt fast og jevnt dekke (god fremkommelighet).
- **Finne fram** – Det er enkelt å finne fram til og i anlegget (enkel orientering og veifinning).
- **Aktiviteter** – Anlegget har varierte aktiviteter som kan gi et tilbud til personer i alle aldersgrupper med ulike fysiske forutsetninger inkludert funksjonsnedsettelse. Beskriv hvilke aktiviteter som kan egne seg for personer med funksjonsnedsettelse.
- **Rekreasjonsarealer** – Anlegget har sittemuligheter/hvilebenker med plass for rullestol.
- **Belysning** – Anlegget har god belysning.
- **Allergivennlige planter og materialer** – Det er valgt allergivennlige planter og materialer.
- **Lydforhold** – Anlegget har gode lydforhold.
- **Mulighet for likestilt deltagelse** – Alle har tilgang til aktivitetsflater, publikumsareal og rekreasjonsareal. Anlegget kan benyttes av personer med ulike fysiske forutsetninger inkludert funksjonsnedsettelse.

En redegjørelse om universell utforming bidrar til å bevisstgjøre både den som planlegger og har ansvar for anlegget og den som leser redegjørelsen om hvordan universell utforming er ivaretatt.

10 Prosess og medvirkning

Brukere og brukerråd/råd for personer med funksjonsnedsettelse bør være med i prosessen når nye nærmiljøanlegg skal planlegges og opparbeides. Deres deltagelse vil ofte bidra til større forståelse for ulike menneskers behov, og de kan bidra til at man finner frem til gode, praktiske løsninger som fungerer for de som skal bruke anlegget. Tidlig medvirkning og et mangfold av brukere er avgjørende.

Det er imidlertid den som er ansvarlig for at prosjektet blir gjennomført (tiltakshaver), som må sikre at minimumskrav i lover og forskrifter oppfylles – enten den ansvarlige er kommunen eller en privat aktør.

Det er kun myndigheter som kan behandle søknader om dispensasjon fra lovpålagte krav. Deltakere i medvirkningsprosesser har ikke anledning til å «godkjenne» løsninger som ikke oppfyller lovpålagte krav. Det er derfor sentralt med kompetanse om hvilke regler som må følges slik at det er relevante problemstillinger som legges fram i medvirkningsprosesser.

11 Universell utforming av nærmiljøanlegg – i 10 punkter

1. Velg lokalisering som legger til rette for at anlegget kan bli universelt utformet.
2. Involver brukergrupper i planleggingen.
3. Velg aktiviteter som ivaretar ulike aldersgrupper og brukere med ulike fysiske forutsetninger inkludert funksjonsnedsettelse.
4. Sørg for at både aktivitetsflater og sosiale soner er universelt utformede.
5. Etabler gangatkomster med trillefast og jevnt dekke, tilfredsstillende stigningsforhold og tilstrekkelig fri bredde helt fram til og inn på de ulike aktivitetsflatene.
6. Det skal være plass til rullestol der det er sitteplasser. Etabler gangatkomster med trillefast og jevnt dekke, tilfredsstillende stigningsforhold og tilstrekkelig fri bredde helt fram til sosiale soner og sitteplasser.
7. Noen benker bør ha ryggstøtte og armlener.
8. Belysning bidrar til at anlegget blir tryggere å bruke.
9. Nærmiljøanlegget skal fungere for folk i alle aldre som ønsker å bruke aktivitetsflater eller sosiale soner, se på aktiviteten som foregår eller som benytter gangforbindelsene gjennom anlegget.
10. Det er den som har ansvar for at prosjektet blir gjennomført (tiltakshaver), som er ansvarlig for at nærmiljøanlegget blir universelt utformet i henhold til kravene i byggt teknisk forskrift. Ansvarer gjelder selv om prosjektet/tiltaket ikke er del av en søknadspliktig byggesak.

Anlegg som stimulerer til fysisk aktivitet.

12 Sjekkliste – universell utforming av nærmiljøanlegg

Dette er en sjekkliste med forenklet innhold som kan være til hjelp når nærmiljøanlegg skal planlegges, opparbeides og driftes. Målet er at sjekklisten bidrar til at nærmiljøanlegg kan fungere godt for alle aldersgrupper og for personer med ulike fysiske forutsetninger inkludert funksjonsnedsettelse.

Sjekklisten er ikke avgrenset til å gjelde spillemiddelberettigete tiltak eller krav til utforming som er forankret i byggt teknisk forskrift (TEK). Kolonnen med overskrift «TEK 17» viser hvilke punkter som er forankret i forskriftskrav og som må oppfylles i nye anlegg. Det er hyperlenker til kravene i TEK for de som ønsker å se den fullstendige ordlyden. For å få frem veiledningstekst og preaksepterte ytelser, velger du «Vis all veiledningstekst» etter at du har klikket på hyperlenken.

Sjekklisten er ikke tilstrekkelig detaljert som grunnlag for prosjektering eller saksbehandling.

Fase Funksjon	Beskrivelse	TEK 17
Planlegging – tidlig fase		
Plassering	Har anlegget en sentral plassering nær skoler/boligområder?	
Plassering	Har anlegget en plassering som gjør at det er mulig å opparbeide gangatkomst(er) med tilfredsstillende stigningsforhold i tråd med kravene i byggt teknisk forskrift?	§ 8-7 (1)
Plassering	Har anlegget en plassering hvor tilfredsstillende lydforhold kan oppnås?	§13-6
Kjøreatkomst	Er det kjøreatkomst til nærmiljøanlegget?	
Parkering	Er det parkeringsmuligheter i nærheten?	
HC-parkering	Er det HC-parkering i nærheten?	
HC-parkering	Er eventuell HC-parkeringsplass tydelig skiltet og merket med rullestolsymbol på dekket? Har eventuell HC-parkeringsplass tilfredsstillende belysning og er den plassert nær inngangen til nærmiljøanlegget?	§ 8-8

Fase Funksjon	Beskrivelse	TEK 17
HC-parkering	Har eventuell HC-parkering tilfredsstillende størrelse og er den tilnærmet horisontal?	
Prosess	Har brukere og brukerråd/råd for personer med funksjonsnedsettelse vært involvert i prosessen med planlegging?	
Planlegging/ prosjektering/ utførelse		
Innhold	Har anlegget varierte aktiviteter og sosiale soner tilpasset bruken? Er anlegget egnet for alle aldersgrupper og alle aktuelle brukergrupper – inkludert personer med funksjonsnedsettelser?	§ 8-1
Gangatkomst	Er det to gangatkomster til anlegget - slik at det oppleves trygt å bruke fordi det finnes en fluktmulighet?	
Gangatkomst	Er det gangatkomster til og inn på alle aktivitetsflater og til sitteplasser og publikumsområder?	§ 8-1 , § 8-7 (1) § 8-3 (5)a)
Gangatkomst	Er gangatkomstene beskrevet over trinnfrie med tilfredsstillende stigningsforhold, hvileplan, tverrfall og fri bredde?	§ 8-7 (1)
Gangatkomst	Har gangatkomstene tilstrekkelig bredde til at de kan driftes maskinelt (snøbrøyting)?	
Gangatkomst	Har gangatkomstene beskrevet over trillefast, jevnt og sklisikkert dekke?	§ 8-7 (1)
Gangatkomst	Har gangatkomstene visuell og taktil avgrensning?	§ 8-7 (1)
Gangatkomst	Er eventuelle vannrenner i gangsoner brede og grunne slik at de enkelt kan forseres med rullestol?	§ 8-4 (1)
Ramper	Har eventuelle ramper håndløpere og tilfredsstillende stigningsforhold?	§12-16
Trapper	Har eventuelle trapper håndløpere, kontrastmarkering på inntrinn, farefelt og oppmerksomhetsfelt? Er det lik høyde på opptrinn?	§ 8-9 (2)
Aktivitetsflate	Er det et horisontalt areal med fast dekke hensiktsmessig plassert på alle aktivitetsflater? Det må være en tilfredsstillende gangatkomst fram til det horisontale feltet.	§ 8-3 (5)a)

Fase Funksjon	Beskrivelse	TEK 17
Aktivitetsflate	Er hele dekket på aktivitetsflatene trillefast? (Ikke relevant der aktiviteten krever dekke som ikke er trillefast – for eksempel sandvolleyball).	
Sitteplasser	Er det tilstrekkelig plass med fast dekke for rullestol der det er sitteplasser?	§ 8-3 (5)d
Sitteplasser	Har eventuelt utendørs amfi integrerte sitteplasser som legger til rette for likestilt deltakelse?	§ 8-3 (5)d § 12-7 (5)a
Belysning	Har anlegget belysning som gjør det trygt å bruke når det er mørkt?	
Sikkerhet	Er opparbeidet nivåforskjell merket visuelt og taktilt?	§ 8-3 (5)b
Sikkerhet	Er opparbeidet nivåforskjell sikret slik at fallskader forebygges? Nivåforskjeller på mer enn 0,5 meter der det er hardt underlag må sikres. Nivåforskjeller på mer enn 3 meter må sikres.	§ 8-3 (5)b
Sikkerhet	Har stolper synlig kontrast til omgivelsene?	§ 8-3 (5)c
Sikkerhet	Er aktivitetsflater avskjermet mot trafikk?	§ 8-3 a
Sikkerhet	Har eventuelle rekkverk en sikker utforming?	§12-15
Sikkerhet	Er det sykkelparkering? Sykkelparkering kan bidra til å unngå at tilfeldig parkerte sykler blir snublefeller i gangsoner.	
Kvalitet	Har anlegget materialer med god kvalitet med tanke på holdbarhet, drift og vedlikehold?	
Beplantning	Er eventuelt ny vegetasjon allergivennlig?	
Prosess	Har brukere og brukerråd/råd for personer med funksjonsnedsettelse vært involvert i prosessen med planlegging og opparbeiding?	
Utstyr og skilt		
Utstyr	Er utstyr som basketballkurver og volleyballnett regulerbart i høyden?	
Skilt	Har anlegg med treningsapparater illustrasjoner som viser hvordan installasjonene kan benyttes?	
Skilt	Er det skilt som viser hva anlegget heter?	
Skilt	Har informasjonsskilt god lesbarhet med god kontrast mellom teksten og bakgrunnen?	§ 12-18

Fase Funksjon	Beskrivelse	TEK 17
Skilt	Er informasjonsskilt plassert slik at det er mulig å komme forholdsvis nær med rullestol?	
Møbler	Har noen benker ryggstøtter og armlener?	
Møbler	Har benker sitteflater i «varmt» materiale som tre eller lignende?	
Drift og vedlikehold		
Gangsoner	Holdes gangsoner fri for hindringer som avfallsbeholdere og lignende?	
Trillefast grus	Dersom gangatkomsten er gruslagt – benyttes trillefast grus ved etterfylling?	
Snøbrøyting	Er det tilstrekkelig plass for drift og vedlikehold? Er det en plan for snøbrøyting som gjør at sentrale gangforbindelser holdes fri for snø om vinteren?	
Snødeponi	Er det en plan for plassering av snødeponi? Snødeponi må ikke plasseres i gangforbindelser eller på HC-parkeringsplasser.	
Strøing	Blir gangveiene strødd når det er glatt om vinteren?	
Finansiering og driftskostnader		
Finansiering	Skal anlegget delfinansieres gjennom spillemiddelordningen? – Se Kultur- og likestillingsdepartementets regelverk for spillemiddelordningen – www.anleggsregisteret.no – Ta kontakt med din kommune for veiledning. Undersøk muligheten for medfinansiering fra lokale eller regionale stiftelser, kommunale bidrag, lokale sponsorer osv.	
Inspirasjon	Se Tverga.no og godeidrettsanlegg.no for inspirasjon til gode og varierte anlegg. Se henvisning til flere publikasjoner i kapittel 13. Referanser.	
Drift	Husk at et godt anlegg må driftes og at dette ikke er gratis. Lag en god og realistisk plan for hvordan anlegget skal driftes.	

13 Referanser

Astma- og allergiforbundet (2025), *Allergivennlige inne- og uteplanter | NAAF*

Direktoratet for byggkvalitet (pr.1.2.2025), *Byggteknisk forskrift (TEK17) med veiledning*, <https://www.dibk.no/regelverk/byggteknisk-forskrift-tek17>

Gode idrettsanlegg. www.godeidrettsanlegg.no

Kulturdepartementet (2012). *Universell utforming av idretts- og nærmiljøanlegg*

Standard Norge. (2018). *Norsk Standard NS 11001:2018 Universell utforming av byggverk. Del 1 Arbeids- og publikumsbygninger.*

Standard Norge. (2018). *Norsk Standard NS 11001-2:2018 Universell utforming av byggverk Del 2: Boliger*

Standard Norge. (2011). *Norsk Standard NS 11005:2011 Universell utforming av opparbeidete uteområder.*

Statens vegvesen og Direktoratet for byggkvalitet (2015), *Arkitektoniske virkemidler for orientering og veifinning. Faglige råd.* <https://www.vegvesen.no/globalassets/fag/fokusomrader/universell-utforming/veileder-faglige-rad-web-2015.pdf>

Tverga – ressursenter for egenorganisert idrett og fysisk aktivitet i Norge. www.tverga.no

Universell Utforming AS (2019). *Universell utforming av uteområder. Krav og anbefalinger.*

https://www.universellutforming.no/uploads/s6zs3bpT/Uteomrder_krav-og-anbefalinger_WEB.pdf

Universell Utforming AS (2017). *Inkluderende uterom som stimulerer til aktivitet.* https://universellutforming.no/wp-content/uploads/2025/03/Idehefte_Inkluderende-uterom-som-stimulerer-til-aktivitet_.pdf

14 Vedlegg 1 Relevante definisjoner i byggteknisk forskrift (TEK17)

Veiledningen til byggteknisk forskrift på www.dibk.no forklarer forskriftens krav og gir preaksepterte ytelser som vil oppfylle kravene.

TEK 17 § 1-3. Definisjoner (utvalg)

- *gangatkomst: gangvei fra kjørbær vei og parkering til inngangsparti til byggverk og uteoppholdsareal, og mellom disse*
- *opparbeidet uteareal: opparbeidet atkomst, parkeringsareal, uteoppholdsareal i tilknytning til byggverk og uteoppholdsareal for allmennheten*
- *trinnfri: flate som kan ha terskel eller nivåforskjell på maksimum 25 mm. Terskel eller nivåforskjell mellom 20 mm og 25 mm anses som trinnfri dersom den har en skråskåren kant som ikke er brattere enn 45 grader.*

AKERSHUS
FYLKESKOMMUNE